Hukuk Bölümü 1989/25 E. , 1989/25 K.

- T.C. MERKEZ BANKASINDA AÇILMIŞ BULUNAN KREDI MEKTUPLU DÖVIZ TEVDIAT HESABI SAHIBININ ÖLÜMÜ ÜZERINE, VARISLERE ÖDENECEK KISMIN HESABINDA UYGULANAN KUR NEDENIYLE ÇIKAN ANLAŞMAZLIĞIN, ADLI YARGI YERINDE ÇÖZÜMLENMESI GEREKTIĞI HK.

"İçtihat Metni"

Davacı : T.Ü.

Vekili : Av. C.S.

Davalı : T.C. Merkez Bankası A.Ş.

Vekili : Av. M.Ö.

O L A Y : Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasında Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat hesabı sahibi C.Ü.'nün 9.5.1986 tarihinde ölümü üzerine, vergi dairesinin ihbarı ile Merkez Bankasının, nezdinde bulunan 72.303 DM.'nin %10'nu, Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu uyarınca, ölüm tarihindeki kura göre tevkif ettiği halde, davacıya ödeme yaparken bu tevkifatın, ödeme günündeki kur üzerinden hesaplandığı, bu nedenle banka uhdesinde 854.234 lira alacakları kaldığı ileri sürülerek varis tarafından adli yargıda alacak davası açılmıştır.

ASLİYE 3. TİCARET MAHKEMESİ; ilk oturumunda 17/5/1989 gün ve 232 sayılı kararla görevsizlik itirazını reddetmiş, davalı vekilinin görev itirazı idari yargı yararına olduğundan olumlu görev uyuşmazlığı çıkarılmasına ilişkin 29/5/1985 tarihli dilekçesi ve dosya mahkemece 2247 sayılı Kanunun 10. maddesine göre Danıştay Başsavcılığı'na gönderilmiş; Danıştay Başsavcılığı'da, olumlu görev uyuşmazlığı çıkarılmasına ilişkin 26/9/1989 tarihli ve 1989/5 sayılı düşünce yazısıyle Uyuşmazlık Mahkemesi'ne başvurmuştur.

İNCELEME VE GEREKÇE : Türk Milleti adına karar veren Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, Muammer TURAN'ın Başkanlığında, Cengiz ŞAHİN, Erol ÇIRAKMAN, Aysel PEKİNER, Ahmet ÇOLAKOĞLU, Abdullah DEMİR ve Adnan ALTIN'ın katılmaları ile yaptığı 30.10.1989 günlü toplantıda, geçici raportör Hakim Ayten ANIL'ın raporu ile dosyadaki belgeler okunduktan; toplantıya Yargıtay Başsavcısı yerine katılan Savcı İsmet GÖKALP ve Danıştay Başsavcısı yerine katılan Savcı M. İlhan DİNÇ'in, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasının Kanun ve Kararnamelere dayanarak tesis ettiği işlemden doğan anlaşmazlığın çözüm yerinin idari yargı olduğu yolundaki sözlü ve yazılı düşünceleri alındıktan sonra GEREĞİ GÖRÜŞÜLÜP DÜŞÜNÜLDÜ:

Dava, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası nezdindeki Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabında bulunan dövizin veraset ve intikal vergisi, ölüm günündeki kurdan hesaplandığı halde, davacı varise ödenecek kısmın hesabına aynı tevkifatın ödeme günündeki kurdan hesaplanarak kendilerine noksan ödeme yapıldığı iddiası ile aradaki farkın bankadan tahsili istemi ile açılmıştır.

Mevduat sahibi ile banka arasındaki ilişki vedia akdine dayalı bir özel hukuk ilişkisidir. Tevdiatta bulunulan bankanın hukuki yapısı ve tevdi edilen paranın döviz cinsinden oluşu sözkonusu akde dayalı ilişkinin kamu hukuku alanına ait olduğunun kabulünü gerektirmez.

Sözü edilen mevduatın davacılara miras yoluyla intikali üzerine, mevduata tasarruf edilebilmesi için veraset ve intikal vergisine mahsuben vergi tevkifatı yapılmış olmasının da mevduatın tutarı konusunda mevduat sahibi ile banka arasında çıkan uyuşmazlığa ilişkin davanın niteliğini etkiler bir yönü yoktur.

Bu nedenle tamamen özel hukuk ilişkisinden kaynaklanan davanın adli yargı yerinde çözümlenmesi gerekir.

SONUÇ: Anlaşmazlığın, niteliğine göre ADLİ YARGI YERİNDE çözümlenmesi gerektiğine, bu nedenle Danıştay Başsavcılığının 26.9.1989 günlü 1989/5 sayılı BAŞVURUSUNUN REDDİNE, Başkan Muammer TURAN, Üyeler Aysel PEKİNER ve Ahmet ÇOLAKOĞLU'nun KARŞI OYLARI ve OYÇOKLUĞU ile 30.10.1989 gününde KESİN OLARAK karar verildi.

K A R Ş I O Y

Olayda, Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesap sahibi olan davacının murisinin 9/5/1986 tarihinde vefatı üzerine T.C. Merkez Bankası tarafından faizli bakiye olarak açılan 72.303.77 DM. hesabı kapatılmış ve o tarihteki kura göre karşılığı olan 21.817.662.TL.- veraset ve intikal vergisi matrahına esas olarak Vergi Dairesi Müdürlüğüne bildirilmiş, anılan müdürlüğün belirtilen miktar üzerinden %10 oranında tevkifat yapılarak bakiyenin varislerine ödenmesine ilişkin yazısı üzerine ölüm tarihindeki miktarlar itibari ile işlem tesis edilerek bakiye 65.073.40 DM., 9/5/1986 tarihinden itibaren 2 yıl vadeli kredi mektuplu düzenlemek suretiyle gönderilmiş davacı ise vergi dairesine ödeme yapıldığı 12/2/1987 günündeki kur üzerinden hesaplama yapılması gerektiği kaldı ki kendisine ödeme yapılırken ödeme günündeki kur üzerinden tevkifat yapılmış gibi hesaplandığını ileri sürerek 854.234.TL.'nin T.C. Merkez Bankası'nın zimmetinde kaldığı ve bu meblağın 12/2/1987 tarihinde 2033 DM karşılığı olduğu 2033 DM ise dava tarihinde 2.083.000 TL. tutarında olduğundan bu miktarın yasal faiziyle birlikte tazmini istemiyle açılmıştır.

14 Ocak 1970 tarihli ve 1211 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu ile bankanın temel görev ve yetkileri sayılmış, anılan yasanın 1. maddesinde bu kanunda sarahat bulunmayan hallerde bankanın özel hukuk hükümlerine tabii olduğu belirlenmiş, 4. maddede ise bu kanunla kendisine verilen yetkileri kendi sorumluğu altında müstakil olarak kullanır denilmiştir. Bu suretle T.C. Merkez Bankasının bir kamu kurumu olduğu ve yasada sayılan; para ve kredi politikasını yürütmek, Hükümetle müştereken milli paranın iç ve dış değerini korumak amacı ile gerekli tedbirler almak, milli paranın hacim ve tedavülünü yasa gereği düzenlemek gibi görevlerin ifasının kamu hizmeti olduğu kuşkusuzdur.

O halde kamu kurumu olduğu tartışmasız kabul edilen T.C. Merkez Bankasının kamu hizmetine yönelik görevlerini yerine getirmesi esnasında yasalar ile diğer genel düzenleyici işlemlere dayanılarak idare hukuku ilkelerine göre ve kesin olarak tesis ettiği işlemlerin asıl olduğu ve bunlara ilişkin uyuşmazlıkların idari yargı yerlerinde çözümlenmesi gerektiği açıktır.

Yukarıda sözü edilen bankanın özel hukuk hükümlerine tabi olduğu alanlar ise istisnadır.

Uyuşmazlık konusu alacağın doğumuna neden olan ve hatalı yapıldığı ileri sürülen işlemin idari işlem olduğundan kuşku duymamak gerekir. Zira T.C. Merkez Bankası tarafından söz konusu alacağın dayalı bulunduğu işlem tesis edilirken Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 30 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığının 84/30-1 sayılı tebliğine

ilişkin 1/A sayılı T.C. Merkez Bankası Genelgesinin "Kredi Mektupları Döviz Tevdiat Hesabı" ile ilgili hükümleri Veraset İntikal Vergisi Kanunu, Vergi Usul Kanunu ve Maliye Bakanlığınca çıkarılan tebliğ hükümlerine dayanılmıştır. Uyuşmazlık çözümlenirken belirtilen mevzuatın incelenip değerlendirilmesi zorunludur. Diğer taraftan davaya konu alacağın dayalı bulunduğu işlemin özel hukuk kurallarının uygulanacağı bankacılık işlemi olarak kabulü de düşünülemez. İdari işlem tesis edildikten sonra uygulamada bir takım maddi hataların yapılmasından dolayı ortaya çıkan uyuşmazlıklarda göreve ilişkin ana ilkelerden vazgeçilmesi olanaksızdır.

Açıklanan nedenlerle davanın idari yargı yerinde görülmesi gerektiğinden çoğunluk kararına karşıyım.

Üye

Aysel PEKİNER

K A R Ş I O Y

20/2/1930 günlü, 1567 sayılı "Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun"un 15/2/1954 günlü, 6258 sayılı Kanunla değişik 1. maddesine göre: "Kambiyo, nukut, esham ve tahvillat alım ve satımının ve bunlar ile kıymetli madenler ve kıymetli taşlarla bunlardan mamul veya bunları muhtevi hernevi eşya ve kıymetlerin ve ticari senetlerle tediyeyi temine yarayan her türlü vasıta ve vesikaların memleketten ihracı veya memlekete ithalinin tanzim ve tahdidine ve Türk Parasının kıymetinin korunması zımmında karar ittihazına İcra Vekilleri Heyeti selahiyetlidir." 14/1/1970 günlü, 1211 sayılı "T.C. Merkez Bankası Kanunu"nun 1. maddesine göre de: "Türkiye de banknot ihracı imtiyazına münhasıran sahip ve bu kanunda yazılı görev ve yetkileri haiz olmak üzere T.C. Merkez Bankası ünvanı altında anonim şirket olarak bir banka kurulmuştur."

Bu kanunların hükümleri özel hukuk hükümleri değil, kamu hukuku kuralları olduğu gibi, T.C. Merkez Bankası da özel hukuk tüzelkişisi olmayıp nevi şahsına mahsus bir kamu hukuk tüzel kişisi ve kamu kurumudur.

Aynı şekilde 21/6/1984 günlü, 1984/8224 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilen "Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 30 sayılı Karar" ve bu karara dayanılarak Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı tarafından 7/7/1984 günlü, 18451 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 84-30/1 sayılı "Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 30 sayılı Karara İlişkin Tebliğ" ve bu tebliğin 20. maddesinin verdiği yetki ve görev gereğince, 13/7/1984 günlü, 18457 sayılı Resmi Gazete de yayınlanan 1/A sayılı "Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 30 sayılı Karar ile Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığının 84/30/1 Sayılı Tebliğine İlişkin T.C. Merkez Bankası Genelgesi" ve bu genelgenin "Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı Adı Altında Döviz Hesabı Açılmasına İlişkin Hükümler" bölümü mutad banka işlemlerine ait özel hukuk hükümleri olmayıp kamu hukuku kurallarıdır. Özel olarak ve 9. maddede geniş bir şekilde düzenlenen ve bu bölümde: "Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabının Tanımı:T.C. Merkez Bankasınca geliştirilen sisteme göre işleyen Türkiye'de Merkez Bankası şubelerinden, Almanya'da Dresdner Bank A.G., Bank Für Handel Und İndüstrie A.G., Bremer Bank'ın şubelerinde, Hollanda'da Algemene Bank Nederland N.Y.'nın şubelerinden; döviz yatırma ve çekme imkanlarını sağlayan döviz hesabıdır." denilmektedir.

8/6/1959 günlü, 7338 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu, 4/1/1961 günlü, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümleri ile bu hususdaki Maliye ve Gümrük Bakanlığının Genel Tebliğlerine göre vergiyi doğuran olayın, verginin, konusunun, matrahının, oranının, miktarının, saptanması, tarhı, tebliği, tahakkuku ve tahsili işleri ve işlemleri de kamu hukukuna giren idari işlemlerdir. Özellikle: 7338 sayılı Kanunun 11. maddesi mirasın açıldığı (ölümün vuku bulduğu) tarihi değerleme günü olarak öngörmekte, 17.nci maddesi verginin ödenmiş olduğuna dair vergi dairesinden verilmiş tasdikname ibraz etmeyen hak sahiplerinden %10-20 oranında vergi karşılığı olarak tevkifat yapılıp en geç bir hafta içinde mal sandığına yatırılmasını zorunlu kılmakta; kesilen para ve senetleri bir hafta zarfında mal sandıklarına yatırmayanlardan %10 fazlasıyla Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun'a göre tahsil edileceğini buyurmaktadır. Gerek bu hükümleri gerekse Türk Parasının Kıymetini Koruma mevzuatının yüklediği görev ve yetkileri yerine getirmek üzere T.C. Merkez Bankasınca çıkarılan "Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı Uygulama Talimatı'nın "Veraseten İntikaller" başlıklı 8. bölümünün 2. maddesinde " vergi, vefat tarihindeki faizli bakiyenin yine vefat tarihindeki kurdan karşılığı Türk Lirası tutarı üzerinden ve bankamızca verilecek resmi yazıya istinaden ödenecektir." denilmektedir.

Dava konusu olayda: Murisin, ölüm tarihinde (9/5/1986'da) T.C. Merkez Bankasındaki Kredi Mektuplu Döviz Tevdiatı Hesabında, dövizin faizi ile birlikte 72303,77 Mark(DM) olduğu, bunun % 10'nun (7230,37 Mark'ın) tevkif edildiği; geri kalan 65073,40 Markın mirasçının isteğine uyularak , ölüm tarihi (9/5/1986) itibariyle 2 sene vade ile mirasçı adına açılan yeni bir hesaba alındığı, tevkif edilen 7230,37 Mark'ın ölüm tarihindeki kur üzerinden Türk Parası karşılığı olan 2170855 TL'nin vergi dairesine ödendiği ihtilafsızdır. Tevkif edilen döviz karşılığının ölüm tarihindeki kur üzerinden mi, yoksa T.C. Merkez Bankasınca malsandığına ödeme yapıldığı tarihteki kur üzerinden mi hesaplanacağı, malsandığına geç ödeme yapılmışsa %10 zam mı yoksa kur farkı mı hesaplanacağı, ölüm tarihi ile ödeme tarihi arasındaki kur farkının mirasçı mükellefe mi, vergi dairesine mi verileceği, yoksa T.C. Merkez Bankasına mı kalacağı hususları ihtilaflıdır ki bu konular, bir kısmı yukarıda belirtilen tamamen idare hukuku usul ve esaslarını ilgilendiren konulardır. Onun için uyuşmazlığın idari yargı yerine görülüp çözümlenmesi gerekirdi.

Bu nedenlerle çoğunluk kararına karşıyız.

Başkan — Muammer TURAN

Üye — Ahmet ÇOLAKOĞLU